



"Fuga" celor "Șase personaje..." și un singur regizor: Cătălina Buzoianu

DUPĂ o perioadă de auto-retragere a regizoarei Cătălina Buzoianu, mai exact din 1989 pînă în 1992, timp în care a fost prezentă în viața teatrală sub alte forme (neobosit spectator, membru în Juriul Festivalului "I. L. Caragiale", inițiator și conducător al Centrului de Antropologie teatrală, de exemplu, plină de forță și vitalitate creatoare, Cătălina Buzoianu revine în stagiunea 1992-1993 și montează un extraordinar Cehov, "Pescărușul" la Teatrul Mic și "Dibuk" la Teatrul Evreiesc. În stagiunea următoare, regizoarea este din nou prezentă cu două spectacole extrem de interesante: "Pelicanul" de Strindberg la Teatrul "Levant" condus de actrița Valeria Seciu, și "Fuga" de Bulgakov la Teatrul de Comedie. În luna august a anului trecut, la Festivalul "Premiul Salva Randone", Sciacca, Italia, Cătălinei Buzoianu i se acordă de către un important juriu prezidat de dramaturgul Aldo Nicolaj, un valoros premiu pentru carieră și creație. Și stagiunea în curs include, deocamdată, două spectacole semnate Cătălina Buzoianu: "Patul lui Procust", o dramatizare proprie a romanului lui Camil Petrescu, o colaborare între "Theatrum Mundi" și "Bulandra", și recenta premieră cu "Șase personaje în căutarea unui autor" de Luigi Pirandello pe scena sălii "Toma Caragiu" a Teatrului "Bulandra". După cum se poate observa, repertoriul dramatic este variat, cum variate sînt și modalitățile de expresie regizorală, lucru dificil avînd în vedere timpul relativ scurt în care au fost realizate toate aceste spectacole. Sigur că acest ritm este greu de susținut și comportă unele riscuri dacă, la un moment dat, ieși din el. Dar și hazardul, mai ales în artă, își are de spus cuvîntul său. Asta înseamnă, inevitabil, că unele spectacole trec în față, altele rămîn mai în urmă. Fiecare spectacol al domniei-sale materializează ceva din personalitatea creatorului, din felul în care se oprește asupra unui text și-l parcurge, modalitatea în care el dezvoltă un spațiu și imagini. Treptat, regizoarea și-a format și o trupă, sau mai degrabă colaboratori stabili, de la Maia Morgenstern și Horațiu Mălăele (pe amîndoi i-am văzut în "Teatru descompus" de Matei Vișniec la Theatrum Mundi, dar și în "Patul lui Procust" - Maia Morgenstern - și în "Șase personaje..." - Horațiu Mălăele, la nume tinere: Ana-Ioana Macarie și Cristian Iacob (admirabili în "Pescărușul", spectacol care i-a și împus), Diana Dumbravă, George Ivașcu, Vlad Zamfirescu și Oana Tudor (exelenți în "Pelicanul"), Zoltan Octavian Butuc, Marius Capotă și alții.

Teatrul de Comedie: "Fuga" de Mihail Bulgakov. Traducerea: Ioan Chirilă. Regia: Cătălina Buzoianu. Decor: Puiu Antemir. Costume: Lia Manțoc. Muzica originală: Dorina Crișan-Rusu. Mișcare scenică: Florin Fieroiu. Distribuția: Diana Dumbravă, Valentin Popescu, Dan Tufaru, Gheorghe Dănilă, Dumitru Chesa, Ștefan Iordache, Iarina Demian, Florin Anton, Mihai Bisericanu, Vladimir Găitan, Alexandru Pop, Candid Stoica, Georgiana Cociș, Ion Chelaru, George Ivașcu, Gheorghe Șimonca, Silviu Stănculescu, Mihaela Teleoacă, Viorica Vatamanu.

Din diferite motive obiective, inclusiv acela al dificultății programării, nu am reușit să văd "Fuga" de la Teatrul de Comedie decît în această stagiune iar la puțină vreme am fost la premiera cu "Șase personaje în căutarea unui autor". Și Bulgakov, și Pirandello sînt vechi iubiri ale regizoarei, la care revine. Un motiv în plus de a le discuta în această pagină. Mulți dintre cititori își amintesc probabil de "Maestrul și Margareta" de Bulgakov făcut în 1980 la Teatrul Mic sau de "Să-i îmbrăcăm pe cei goi", "Urișii munților", "Regăsire" pe texte semnate Pirandello, montate la Teatrul Mic sau la "Bulandra". La cele mai multe dintre aceste spectacole, ca și la cele asupra cărora ne oprim acum, regizoarea a colaborat cu unul dintre cei mai importanți scenografi, Lia Manțoc, "o făptură care vede cu ochii tuturor simțurilor", cum o definea, cîndva, Cătălina Buzoianu însăși. O înfîlțire fericită, o relație fructuoasă și fidelă, așa cum se întîmplă de multe ori - sau de puține ori - în teatru. Un limbaj comun, la care nu se poate ajunge oricum, o modalitate personală și definitorie pentru spectacolele pe care le-au lucrat, de-a lungul anilor, împreună.

Atmosfera de fantasmă și realitate, de conflict istoric, dramatic, între albi și roșii, de decădere și decrepitudine a albilor, de căutare disperată a unui drum, sau mai degrabă a unei ținte pentru a parcurge un drum, atmosfera într-un fel tipic rusească, cu iz de Pasternak, reușește din plin afit ca demers regizoral, cît și ca definire a spațiului, a construcției decorului (Puiu Antemir) și a stabilirii costumelor (Lia Manțoc), precum și a muzicii originale a Dorinei Crișan-Rusu (cu teme din "Spărgătorul de nuci" de Ceikovski). Sonoritățile creează liantul între stări, situații, modificarea lor, dar și suportul auditiv care leagă, pe dedesubt, desfășurarea epică și dramatică. Scena este o cutie neagră traversată de un plan înclinat, alb-murdar, care se prelungește în sală. Pe această pantă alunecă destinul albilor, totul este de la început o viermuială, un du-te-vino de oameni din ce în ce mai bolnavi, mai slăbiți, un cor care reia mereu tema principală "fugim, fugim mereu. Încotro? Luați-ne! Nu ne lăsați!" Este o continuă fugă la propriu și la figurat, fuga de bolșevici, fuga de comunism, de roșii, fuga de realitate, și atunci eșuarea sau salvarea în (prin) fantasmă, fuga de destin, fuga de propria conștiință. Costumele - în nuanțe de alb murdar, bejuri, griuri, negru, în culori exuberante -, machiajul punctează etapele și popasurile fugii în realitate și în închipuire.

Și în text, și în construcția regizorală

Teatrul Bulandra: "Șase personaje în căutarea unui autor" de Luigi Pirandello. Traducerea: Alexandru Bărcăcilă. Regia și adaptarea scenică: Cătălina Buzoianu. Scenografia: Lia Manțoc. Muzica: Dorina Crișan-Rusu. Mișcare scenică: Adina Cezar. Distribuția: Virgil Ogășanu, Mirela Gorea, Diana Dumbravă, Zoltan Octavian Butuc, Vlad Zamfirescu, George Ivașcu, Horațiu Mălăele, Adina Cartianu, Ion Besoiu, Lucia Mara, Valeria Ogășanu, Oana Tudor, Marius Capotă, Petre Lupu, Mihai Cibu, Marius Săvescu, Mădălina Vlădescu.



"Fuga" de Bulgakov. Teatrul de Comedie. În imagine: Ștefan Iordache, Florin Anton, Iarina Demian, Mihai Bisericanu, Diana Dumbravă.

se menține pendularea între tragic și comic. Mărturisesc că iau cunoștință prima oară de umorul Cătălinei Buzoianu, rafinat, fin, de ironia subtilă, extraordinar, materializate de Ștefan Iordache, aflat într-o formă excelentă, filonul ludic al spectacolului, ceea ce se cheamă *pince sans rire* (Cearnota). În partea opusă, a tragediei destinului, a chinului conștiinței umane de a-și asuma erorile se află alte două personaje: *Hludov* (comandantul frontului) - interpretat de Vladimir Găitan corect, plauzibil, dar destul de linear și *Kropilin* (ordonanța lui Cearnota ucisă chiar de acesta) - conștiința lui Cearnota, un personaj obsesiv și episodic, excelent vizualizat de Cătălina Buzoianu și excelent interpretat de Florin Anton. Personajul lui Florin Anton, așa cum este el articulat scenic, este mai degrabă o stare, o obsesie metafizică care nu dispare nici în vis, nici în realitate, o greutate care împovărează din ce în ce, picătura chinezească, care macină, care-l distruge finalmente pe criminal. Tensiunea determinată de *Krapilin* și de relația lui cu *Hludov*, tensiunea între victimă și criminal este foarte minuțios lucrată și accentuată de regizoare. Echilibrată în ambele registre - tragic și comic -, în ceea ce este realitate sau fantasmă, la Constantinopol, la Paris este Iarina Demian (*Liuska*, soția lui Cearnota), motivată și energică, convingătoare. *Tihi*, șeful Serviciului de Contrainformații, care dezvoltă un discurs-interogatoriu baletat (la propriu), estetic, un soi de duritate practică cu mânuși, deși un personaj minor în spectacol, reușește să se impună ca idee și ca interpretare și datorită lui George Ivașcu. Deși mulți actori apar în două roluri, partiturile fiind mici și nu foarte generoase, cu excepția lui Mihai Bisericanu, a lui George Mihăiță, foarte puțin dintre ei au clar definitivă apariția. Lipsește un anumit ritm în interpretare, care, uneori, contaminează și ritmul spectacolului (al reprezentației pe care am văzut-o eu), o rigoare. Din acest punct de vedere, și de altfel singurul, pare că spectacolul nu s-a încheiat și încă se mai caută o energie, o energizare... Dar fuga este veșnică și odată pornită poate fi o veșnică rătăcire, un exil impus, și nu ales. "Fuga" montată de Cătălina Buzoianu la Teatrul de Comedie este una dintre propunerile interesante ale stagiunii trecute, un spectacol bine construit și argumentat regizoral și scenografic, susținut cu măiestrie de cîțiva actori importanți, în frunte cu Ștefan Iordache, degajat și neobosit.

ÎN "Șase personaje în căutarea unui autor", motoarele spectacolului sînt mult mai reduse. Una dintre întrebări ar fi ce a determinat-o pe Cătălina Buzoianu să-și aleagă astăzi acest text, cînd Pirandello nu mai este "la modă", să zicem, cînd piesele lui par ușor prăfuite? Sigur că textul poate atrage prin jocul, sau confruntarea directă între realitate și transcrierea ei, între realitate și ficțiune, între realitate și ceea ce se pierde sau se cîștigă într-o interpretare actricească. Acest studiu

este fascinant pentru un regizor prin mîna căruia textul se află la granița între realitate și ceea ce devine el, printr-o alchimie proprie, ficțiune, vizualizare scenică. Poate aceasta este fascinația pe care a exercitat-o piesa lui Pirandello asupra Cătălinei Buzoianu și pentru că tensiunea între personaje și actori este directă, și pentru că adevărul nu este absolut, ci relativ, și pentru că, în cele din urmă, nu se mai poate tranșa între cele două lumi, nu se mai știe dacă moartea este jucată, "trucată" sau ea chiar s-a produs real. "E ficțiune, e realitate?" este cheia spectacolului, este întrebarea sub care este pus și finalul. Amestecul de planuri, felul cum acționează principiul dedublării, al intrării unora în pielea altora - elemente din costume trec, sugestiv, de la unii, la alții, putem vorbi chiar de un joc al costumele realizate de Lia Manțoc, împletirea treptată a personajelor cu actorii, cuplarea lor, în care "părțile" sînt sau nu de acord, se regăsește sau nu, autoritatea vocilor personajelor, pe de o parte, indignarea actorilor, pe de altă parte, sînt rezolvate cu ironie și umor de regizoare. Se strecoară și hazardul care ține de creație. Nebunia zburdă în într-o lume, și în cealaltă. Cătălina Buzoianu încearcă să facă simțită asta pe scenă, ca una dintre mizele importante ale spectacolului, dar nu șarjează pînă la capăt, așa cum părea că se va întîmpla la un moment dat. Alimentarea nebuniei, apăsarea pe această pedală pînă la fund, pariul pe această carte, ar fi fost una dintre propunerile interesante și noi față de acest text, dar rămîne doar un as pe care regizoarea îl are în mîncă, îl intuim, dar nu-l aruncă pe masă. O altă carte valoroasă a Cătălinei Buzoianu și "aruncată" pe scenă este Horațiu Mălăele în *Directorul-regizor*, un fel de dirijor al vocilor, un implicat-detașat, ironic. Personajul său, un regizor de duzină, un director, cu ifose dublate de mari pretenții artistice devine în spectacol centrul, cel prin mîna căruia trece jocul, cel care îl poate duce pînă la capăt sau îl poate anula, cel căruia îi scapă printre degete pendularea între planuri, ultimul care nu mai știe dacă scena este viață sau viața este scenă.

"Șase personaje în căutarea unui autor", un fel de palimpsest, și ca text, și ca montare scenică, este lipsit de vigoare și este destul de puțin convingător în anumite interpretări actricești. Și Diana Dumbravă (*Fata vitregă*) și Adina Cartianu (*Prima Interpretă*) sînt poate prea excesive și mult mai puțin nuanțate, personajele lor nu sînt suficient șlefuite. Prea "filosofic" Zoltan Octavian Butuc în *Junele Prim*, tot un exces. Prea puțin valorificați Oana Tudor și Vlad Zamfirescu. Deși bine realizat, devine oarecum redundant travestiul lui George Ivașcu (*Madame Pace*) la care se apelează și în "Fuga" și, într-un fel, nu mai surprinde ca soluție. Această punere în scenă a regizoarei Cătălinei Buzoianu la Teatrul "Bulandra" este mult mai estompată decît acelea cu care domnia-sa ne-a obișnuit.